

Identiteit en verlegenheid bij vaksecties

Dick Janse

Dit materiaal is onderdeel van het compendium christelijk leraarschap dat samengesteld is door het lectoraat Christelijk leraarschap van Driestar hogeschool. Zie ook www.christelijkleraarschap.nl.

Samenvatting	Een artikel over de belemmeringen, verlegenheid die docenten ervaren om hun vakinhouden in christelijk perspectief te plaatsen.
Bronvermelding	Janse, Dick (2016). Identiteit en verlegenheid bij vaksecties. In H. Vermeulen (red.), <i>Gids, volg het spoor</i> . Gouda: lectoraat Christelijk leraarschap.
Thema *	Leraar
Gebruik **	Hart
Plaatsingsdatum	2016
Gerelateerde artikelen	n.v.t.
Trefwoorden	Gebrokenheid, levenspraktijk, methodes

* In het compendium wordt al het materiaal verdeeld over de acht thema's van christelijk leraarschap: *onderwijs, inspiratiebronnen, leraar, leerling, leerstof, didactiek, schoolteam, leidinggevenden*.

** Het materiaal kan gebruikt worden als onderbouwing en visievorming (*hoofd*), bezinning en reflectie (*hart*) of biedt concrete handreikingen en voorbeelden (*handen*).

IDENTITEIT EN VERLEGENHEID BIJ VAKSECTIES

Dick Janse

Het valt niet mee om te definiëren wat onderwijs precies is. Dat geldt in het algemeen, maar zeker ook het christelijk onderwijs. Het is lastig om christelijk onderwijs echt christelijke richting en inhoud te geven. Dat blijkt wel uit een nog te publiceren onderzoek door het lectoraat Christelijk leraarschap onder docenten op reformatorische scholen voor voortgezet onderwijs. We omschrijven in dat onderzoek het onderwijs heel globaal als het leren luisteren naar (deelaspecten van) de werkelijkheid. Christelijk onderwijs houdt dan in dat het leren luisteren op een christelijke wijze gebeurt. Hoe gaan docenten daarmee aan de slag?

VERLEGENHEID

Er zijn genoeg specifieke momenten waarop het onderwijs aanwijsbaar verbonden kan zijn met de christelijke identiteit. De schepping wordt in al zijn aspecten – talige, getalsmatige, natuurkundige, biologische, kunstzinnige, enz. – opengelegd. Maar hoe gebeurt dat in de praktijk en wat zijn belemmeringen om die verbinding zichtbaar te maken? Docenten geven in het genoemde onderzoek aan vanuit hun vak meer te willen en te kunnen aanreiken aan leerlingen. Tegelijkertijd voelen ze daarbij vaak verlegenheid, specifiek op de volgende gebieden.

VERLEGENHEID DOOR EEN VEELHEID AAN VERSCHILLENDE STANDPUNTEN

Vanuit de vakinhouden en de maatschappij komen zaken op de leerling af waarin deze als christen standpunten zal moeten innemen. Wat zijn verantwoorde gezichtspunten? Het kan verwarrend zijn dat er binnen de christelijke wereld zo heel verschillende antwoorden kunnen klinken. Wat geef je dan door aan je leerlingen? Een docent verwoordde het zo: ‘Mijn leerlingen wijs ik altijd op het volgende. We hebben de Bijbel gekregen, laten we die nemen zoals we die gekregen hebben. We kennen nu nog ten dele, later zullen we alles mogen kennen. Voor dit moment

kiezen we met onze beperkte kennis en middelen een standpunt dat overeenkomt met de Bijbel, dan zitten we aan de veilige kant.’

Maar ook bij zo’n standpunt werkt de verdeeldheid in antwoorden en meningen, het christelijk pluralisme, remmend. Die verdeeldheid roept op tot bescheidenheid en toont meteen een verlegenheid. De vraag dringt zich op: wat heeft de waarheid van Gods Woord ons christenen nog te zeggen? Docenten zoeken naar gezaghebbend spreken dat uit dat besef voortkomt. ‘Daar is behoefte aan. Als je een studiedag belegt met mensen die het allemaal niet weten en je laat iemand komen die het ook niet weet, dan denk ik: wat schiet ik hiermee op?’

VERLEGENHEID ROND METHODES

De boeken waarmee gewerkt wordt binnen het christelijk onderwijs zijn veelal neutrale, niet-christelijke methodes. Enerzijds geven die methodes mogelijkheden voor goede lessen en een begeleide confrontatie op een groot aantal aspecten. Anderzijds is het wenselijk om de leerling een gegronde en gezonde basis mee te geven vanuit een christelijke levensbeschouwing. Soms wordt het ontbreken hiervan in de methode als een voordeel ervaren. Docenten worden dan geacht de lesinhouden beter te doordenken om zo

VOLGENS MIJ KUN JE VEEL MEER MET GOD EN GODS

▶ WOORD EN EER BEZIG ZIJN, OOK ALS DOCENT IN JE VAKGEBIED

de leerling meer mee te geven. Gebeurt dat ook? Docenten geven aan dat daarvoor meer tijd en onderling gesprek nodig is. ‘We wisselen wel wat uit, als je een leuk artikeltje gevonden hebt, maar er zit weinig lijn door de leerjaren. Er ligt weinig aanvullend lesmateriaal vanuit de christelijke identiteit gereed.’ Een andere docent: ‘De tijd ontbreekt om het daar volop met elkaar over te hebben. Ook dat zijn keuzes die je maakt.’

VERLEGENHEID IN DE EIGEN LEVENSPRAKTIJK

Zijn docenten gewend om te spreken vanuit het geloof en over de rijkdom van het geloof? Kunnen ze dat verbinden met de vakinhouden en

met hun persoonlijk leven? ‘Natuurlijk, er worden week- en dagopeningen gehouden. Ik zou ze niet willen missen. Maar volgens mij kun je veel meer met God en Gods Woord en eer bezig zijn. Ook als docent in je vakgebied.’ Leerlingen geven in schoolverlatersenquête’s regelmatig aan dat ze dit aspect misten. Zowel leerlingen als docenten ervaren op dit punt een zekere spanning. Terecht wordt opgemerkt: ‘Natuurlijk, het zou geweldig zijn wanneer je ook bij je vak uiteindelijk de leerling mee kunt nemen naar Golgotha, maar dat is mijn taak niet. Je staat echter wel in dat perspectief. Je brengt jezelf daarin mee als christen, je mag toch hopen dat dat iets is waar je ze heen wijst. Maar dat is niet iets wat aangereikt wordt door het vak.’

Docenten verwoorden hier terecht het reformatisch belijden dat de Woordopenbaring tot Christus leidt en dat er geen scheppingsopenbaring is, hoewel God kenbaar is uit zijn werken. De vraag is dan wel of met deze visie lesinhouden losgekoppeld worden van Christus.

VERLEGENHEID OVER GRENZEN

Terecht voelen docenten aan dat met het ‘godsdiensig’ maken van het vak grenzen worden overschreden. Wanneer een biologiedocent bij het onderwerp ‘bloed’ bijvoorbeeld verhalen

GOUDEN
MOMENTEN
WORDEN

- ▶ GEKOESTERD
DOOR DOCENTEN.
JE PLANT ZE NIET,
JE KRIJGT ZE

inbrengt over het bloed van Christus slaat hij de plank mis. Maar op welke wijze blijft het onderwerp wel staan in christelijk perspectief? Het getuigt van christelijke betrokkenheid van de docent om vanuit zijn eigen persoonlijke geloof op zoek te gaan naar zingevende verbindingen tussen vakinhoud en christelijk geloof. Verwondering en eerbied voor God als Schepper blijken daarbij goede uitgangspunten. Verwondering wordt tijdens het onderzoek in elk interview genoemd. ‘Het (...) is een stuk verwondering en aanbidding waartoe we in ons leven als het ware door de Heere worden opgeroepen. Met name als je let op de manier waarop de schepping in elkaar zit. Niet alleen de grotere dingen, de wonderen, maar ook de verwondering over het gewone en de orde die er is, de aangebrachte orde.’

VERLEGENHEID OVER HET MOMENT EN DE WIJZE WAAROP

Is het mogelijk om christelijke aspecten en momenten in je les in te bouwen? Moet en kan het leerplan dit soort zaken opnemen? ‘Als je het heel bewust in de les gaat stoppen, is dat aan de ene kant goed, maar ik vind juist dat spontane moment, dat je er even vol van bent, zo waardevol.’ Gouden momenten worden gekoesterd door docenten. Je plant ze niet, je krijgt ze. Een venster

op de hemel. Tegelijkertijd staat deze hele aarde onder de koepel van de hemel. Is er niet meer mogelijk? Die vraag wordt in het onderzoek met de nodige voorzichtigheid positief beantwoord.

VERLEGENHEID MET DE GEBROKENHEID

Christenen belijden dat deze wereld in al zijn pracht door God geschapen is. Tegelijkertijd wordt beleden dat deze wereld een in zonde gevallen wereld is. Herkennen docenten de gebrokenheid in de vaklessen en plaatsen ze die in christelijk perspectief? Dat blijkt lastig te zijn. ‘Verwondering wordt gedeeld. Als het over beperkingen gaat, is dat lastig mee te geven, zeker in de onderbouw.’ Een ander zegt: ‘Heel weinig, als het over zonde gaat, denk ik, heel weinig.’

De vraag dringt zich op: waar denkt een docent aan wanneer hij spreekt over het begrip zonde binnen zijn vaklessen? Bij doorvragen komen aspecten naar boven als ziektes, dood, erfelijke afwijkingen, entropie, straling en aantasting van het milieu. Docenten geven op dit punt in ieder geval hun leerlingen mee dat ons begrip van zaken en ons verstand ook door de zonde zijn aangetast. Dat maakt ze zelf eveneens bescheiden.

ALS ONDERWIJS
GEDEFINIEERD KAN
WORDEN ALS LEREN
LUISTEREN NAAR
DE WERKELIJKHEID,
DAN MOET ER OP
▶ *CHRISTELIJKE*
SCHOLEN GEWERKT
WORDEN AAN HET
EERBIEDIG LEREN
LUISTEREN NAAR
DE *GESCHAPEN*
WERKELIJKHEID

**OM IETS VAN GOD TE LATEN
OPLICHTEN**

Uit het onderzoek wordt duidelijker welke belemmeringen, verlegenheid, docenten ervaren

om hun vakinhouden in christelijk perspectief te zetten. De vraag wat christelijk onderwijs nu precies inhoudt voor specifieke vakken is hiermee allerm minst beantwoord. Algemeen is er een gedeeld gevoel dat christelijk onderwijs verdiept zou moeten en kunnen worden. Hoe? Piet Raes (2015, p. 57) verwoordt het als volgt: ‘Door behalve inzicht te schenken ook uitzicht te bieden, door smaak te geven in het leven en door de beloftevolheid van de mens en van de wereld, te midden van alle kwetsbaarheid en onvolkomenheid, te ontsluiten.’

Vervolgens sluit hij aan bij Bram de Muynck (2012) die hierbij drie dingen nodig acht om iets van dat inzicht en uitzicht te laten oplichten. In de eerste plaats constateert De Muynck dat er inzicht noodzakelijk is in hoe we Gods werkelijkheid kunnen laten oplichten in de verschillende vakgebieden. Ook een imaginaire competentie is noodzakelijk, waardoor passende beelden, beelden met uitzicht, gegeven worden. Daarnaast is er de noodzaak om de kansen die zich voordoen ook te grijpen.

De gegevens uit het onderzoek concretiseren de noties van Raes (inzicht schenken, uitzicht bieden, smaak geven en ontsluiten) en die van De Muynck (drie keer een noodzaak). Waarbij opvalt dat de derde noodzaak (het pakken van

gouden momenten) als het minst problematisch wordt ervaren. Tegelijkertijd wordt duidelijk dat het de nodige inspanning vergt om de gewenste verdieping in de vakinhouden te bewerkstelligen. Docenten zien zeker groei- en toepassingsmogelijkheden, maar ook veel belemmeringen en verlegenheden. Een bovenschoolse, doelgerichte aanpak binnen een vak (die wel opkomt vanuit het leslokaal zelf), kan hier mogelijk meer inhoud en stimulans aan geven. Als onderwijs gedefinieerd kan worden als leren luisteren naar de werkelijkheid, dan moet er op *christelijke* scholen gewerkt worden aan het eerbiedig leren luisteren naar de *geschapen* werkelijkheid.

REFLECTIE

- In dit hoofdstuk worden zes soorten verlegenheid genoemd. Ga voor jezelf na in hoeverre je die herkent in je eigen onderwijsleven.
- Welke van deze 'verlegenheden' is/ zijn specifiek voor het vak dat je geeft? Waarom?
- Op welke manier zou je in je eigen concrete situatie elk van die 'verlegenheden' te boven kunnen komen?

REFERENTIES

De Muynck, A. (2012). *Wees een gids!* Gouda: Driestar hogeschool.

De Muynck, A. (2012). Gouda: Driestar hogeschool.

Raes, P. (2015). *Christelijk leraarschap. Lesgeven en leren christelijk oriënteren*. Kalmthout: Pelckmans Uitgeverij.